

ARTICLE INFO

Received: 04th December 2022

Accepted: 13th December 2022

Online: 14th December 2022

KEY WORDS

Davlat va huquq nazariyasi, kreativlik, kompetentlik, tasodifiy moslashuvchanlik, o'ziga xoslik, yurist-pedagogning kreativlik potentsiali, bir qolipda fikrlamaslik, tashabbuskorlik, tashabbuskorlik, Taqdimot (prezentatsiya), muammoli ma'ruza, "Savol-javob" sessiyasi, mahorat darslari (Master-klass), seminar, trening, kichik guruhlarda ishlash, "Intervyu" metodi, "Debat" metodi, aqliy hujum"

KIRISH. Bugun malakatimiz barcha fan sohalarini rivojlangan davlatlarda to'plangan tajribalar asosida tahlil qilish va yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjud. Hozirda o'quv dargohlarning ta'lim berish faoliyati yanada takomillashtirilib, insonlarda ilm sari intilish istagi kuchaymoqda. Shu maqsadda keyingi yillarda mamlakatimizda ta'lim tizimini izchil rivojlantirish borasida aniq, izchil va keng ko'lamli kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilib kelinayotganini ta'kidlash lozim.

ZAMONAVIY SHAROITDA " DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI" FANINI O'QITISHDA QO'LLANILADIGAN PEDOGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Amanyolov Sindor Faxriddin o'g'li

Andijon davlat pedogogika instituti 2-bosqich magistranti, Sirdaryo viloyati yuridik texnikumi o'qituvchisi, 3-darajali yurist

Telefon: +998(99) 477 66 07

amanyolovs@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7439612>

ABSTRACT

Zamonaviy sharoitda barchamizga ma'lumki axbarot-texnologiyalari rivojlangan, global internet butun dunyoni egallab olgan davrda, fan doirasida o'quvchilar istagan narsasini bir zumda topib foydalanishi mumkin. Shunday sharoitda o'qituvchi ham zamonga mos tarzda o'z ustida ishlashi va ta'lim berish jaroyoniga inavatsiya va novatsiyalarni kiritib borishi darkor.

Ushbu bitiruv malakaviy ishida "Davlat va huquq nazariyasi" fanini o'qitishda zamonaviy pedogogik texnologiyalardan foydalangan holda fanni chuqurroq va qiziqarli qilib o'tish usullari va metodlari haqida.

Yuqoridagi omillar o'z navbatida pedagog jumladan yurist pedagoglarning ta'lim jaroyini zamonaviy, xalqaro va milliy tajribalardan foydalangan holda tashkil etish, ta'limda zamonaviy pedogogik metodlar va texnologiyalardan keng foydalanishni taqazo qilmoqda.

Huquqiy fanlar doirasida "Davlat va huquq nazariyasi" fani alohida ahamiyatga ega bo'lib, o'qituvchining fanga alohida yondashishini talab qiladi. Sababi, davlat va huquq nazariyasi – nazariy fan, ya'ni fan o'rganadigan masalalar barchasi abstrakt tushunchalar hisoblanadi. U davlat va

huquq taraqqiyotining umumiy qonuniyatlarini ochib beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Davlat va huquq nazariyasi fanini bir qancha olimlar tomonidan o'rganib chiqilgan. Xususan, mahalliy olimlarimizdan X.T. Odilqoriyev, Axmedshayeva, Saydullayev lar o'rganib chiqishgan.

Bundan tashqari, bu fandan pedagog hodim qo'llashi mumkin bo'lgan metodlar va texnologiyalarni . G.Gulyamova va I.Rustambekovlar o'zlarining qo'llanmalari orqali taxlil qilganlar

NATIJALAR

Jamiyat har doim ijodga va ijodiy fikrlaydigan insonlar muhtoj bo'lgan. Hozirgi zamonda bu kreativlik degan tushunchani anglatadi. Kreativlik o'z-o'zidan

birdaniga shakllanmaydi, u muayyan bosqichlarda izchil shakllantirib va rivojlantirilib boriladi.¹

Kreativlik (lot., ing. "create" – yaratish, "creative" yaratuvchi, ijodkor, shaxsning ijodiy qobiliyatining namoyon bo'lishi).

Shaxsning kreativligi uning ongi, tafakkuri, muloqoti, emotsiyasi, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi. Kreativlik iqtidorning muhim ko'rsatkichidir.

Dastlab, ijod aqlning vazifasi sifatida ko'rib chiqilgan va aqlning rivojlanish darajasi ijodkorlikning rivojlanish darajasi bilan aniqlangan. Keyinchalik, aqlning darajasi ijodkorlik bilan faqat ma'lum bir chegaraga bog'liqligi va juda yuqori intellekt ijodkorlikka xalaqit berishi olimlar tomomidan asoslab berilgan.

¹ G.Gulyamova. "Huquq fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat" o'quv qo'llanma. T.: TDYU. 2021.

Hozirgi paytda jahon ta'lim tizimida kreativ pedagogika birikmasi faol qo'llanilmoqda. Olimlar tomonidan kreativ pedagogika ijodiy o'rganish to'g'risidagi fan va san'at tarzida e'tirof etilmoqda. Bu pedagogikani har kimga tatbiq etish mumkin. Chunki pedagogik ijodkorlik – o'qituvchi, talabning qobiliyati, uning yangi g'oyalarni yaratishga tayyorligini nazarda tutadi. Bu pedagogika ta'lim samaradorligini ta'minlash uchun xizmat qiladi.

Umuman olganda, pedagogik kreativlik ijodiy faoliyat va ijodiy mahsulotlarni yaratishdir. Kreativ pedagogika quyidagi ikki holatni kafolatlashi lozim:

1) o'qituvchi, talabalar tomonidan o'quv fanlarini past o'zlashtirayotgan va ularni o'rganishni zerikarli deb hisoblayotgan talabalar e'tiborlarini fan asoslarini o'zlashtirishga jalb etish;

2) o'qituvchi, talabalarda kreativ fikrlash va ijodiy faoliyat natijalarini rag'batlantirishga xizmat qiladigan strategiya va vositalarni tavsiya etish qilish orqali auditoriyada ulardan samarali foydalanishlari uchun imkoniyat yaratish.

Pedagogning kreativlik sifatlariga ega bo'lmasligi fan mavzularini puxta o'zlashtirishda sustkashlikka sabab bo'ladi. Bu talabalarda erkin, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga to'sqinlik qiladi.

Yurist-pedagogning kreativlik potentsiali. Yuridik fanlarni o'zlashtirishda talabalarni kreativ (ijodiy) fikrlashga o'rgatish, ularda kreativ tafakkurni shakllantira olish uchun, avvalo, pedagogning o'zi kreativ, ijodkor shaxs bo'lishi zarur, ya'ni o'qituvchining o'zi kreativ, ijodkor bo'lsagina, talabalar ham shunday bo'la oladi. O'qituvchining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas,

balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etishi, yangi g'oyalarni ta'lim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarur.

Har qanday pyedagogning kreativ potentsiali uning umumiy xususiyati sifatida aks etadi. U ijodiy faoliyatning dastlabki sharti va natijasi sanaladi. Mazkur sifat shaxsning o'z-o'zini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Qolaversa, kreativ potentsial negizida har bir mutaxassisning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon bo'ladi. Kreativ potentsial bilish jarayoniga yo'naltirilgan ijodkorlik bilan chambarchas bog'liq. Yurist-muallimning kreativ potentsiali an'anaviy tafakkur yuritishdan farqli ravishda quyidagilarda namoyon bo'ladi:

MUHOKAMA

Davlat va huquq nazariyasi huquqshunoslik fanlari tizimida markaziy o'ringa ega. U yuridik fanlarning metodologik poydevorini tashkil etib, davlat va huquqning nazariy muammolarini o'rganadi.

Yuqoridagilarga asosan, davlat va huquq nazariyasi fanini o'qitishda quyidagi metodlarni qo'llasak bo'ladi.

Muammoli ma'ruza

Muammoli ma'ruza – reproduktiv o'qitish shaklidan farqli o'laroq, ma'ruza davomida bilimlarni uzatish passiv shaklda amalga oshirilmaydi. Ya'ni, o'qituvchi tayyor bayonotlarni taqdim etmaydi, faqat savol beradi va muammoni aniqlaydi. Qoida va ta'riflarni talabalarning o'zlari tuzadilar. Bu usul ancha murakkab va talabalardan mantiqiy fikrlash bo'yicha ma'lum tajribaga ega bo'lishni talab qiladi.

Audio va video materiallardan, AKTdan foydalangan holda interfaol dars

Bunda asosan onlayn testlar, elektron darsliklar bilan ishlash, o'quv dasturlari, o'quv saytlaridan foydalaniladi

Demak, mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimi muassasalari faoliyati mazmunini qaytadan ko'rib chiqilayotgan davrda ijtimoiy amaliyot, jamoatchilik tarbiyasi, ta'lim va tarbiyaning aniq maqsadga qaratilganligi erkin shaxsni shakllantirishning asosini tashkil etmoqda. Ta'lim jarayonini modernizatsiyalash, ta'lim sifatini oshirish, jamiyatni ma'naviy yangilash birinchi navbatda, ulg'ayib kelayotgan yosh avlodga insonparvarlik va demokratik qadriyatlarni singdirish orqali ta'minlanadi. Bularning barchasi yosh kadrlarni tayyorlash va rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega. Bunda, albatta, talaba-yoshlardagi ma'lumotlilik darajasi, intellektual salohiyat, ijtimoiy faollik, ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi o'qitishning samarali tashkiliy shakllari, texnologiyalarini yaratish va amaliyotga tatbiq etish o'ta muhim ko'rsatkichdir.

“Intervyu” metodi

Guruhda 2 nafar ishtirokchi bilan juftliklar tuziladi. Ular bir-birlarini yaxshi tanimaydi, ularga tanishib olishlari uchun 2-3 minut vaqt beriladi. So'ng juftliklarning har bir a'zosi butun guruhga o'z sherigi to'g'risidagi o'zi ega bo'lgan ma'lumotlarni jamlab, biror qiziqarli fakti qo'shgan holda bayon etadi.

Bu metod yana taklif qilingan mutaxassis bilan ham olib borilishi mumkin. Bunda talabalar va o'qituvchilar taklif qilingan mehmonga tayyorlab qo'ygan savollarini berishadi. Intervyu qiziqarli mavzuda o'tkazilishi lozim. Davradagi bir guruh talabalarga mehmonning fikrini o'rganish taklif qilinadi. Kirish savollarini tayyorlab qo'ygan guruh birinchi bo'lib savol beradi.

Guruhdagi har bir kishi bitta odam bilan tanishadi. Bu usul ham 25 kishidan ortiq guruhda qo'llanilmaydi.

"Debat" metodi

Bu usulning asosiy maqsadi - muammoning yechimini topishda talaba o'z fikriga boshqalarni ishonirish. Mazmun-mohiyati esa mustaqil fikrni aniq va mantiqan bayon etish, ishonarli dalillar topish, ularni xulosalashdan iboratdir.

"Debat" metodining shartlari:

talabalar ikki guruhga ajratiladi; mavzu rezolyutsiya shaklida ifodalanadi va e'lon qilinadi;

har bir guruhdan guruh sardori va kuzatuvchi-hisobchi tayinlanadi;

rezolyutsiyani qo'llab-quvvatlaydiganlar o'qituvchining o'ng tomoniga, qarshilar esa chap tomoniga o'tadilar;

o'qituvchi so'zga chiquvchilar uchun vaqt (reglament)ni belgilaydi;

bahsni rezolyutsiyaga qarshi tomon vakillari boshlaydi. O'qituvchi guruh talabalarining birinchisiga so'z beradi va uning fikri, argumentlarini tahlil qilib boradi. Kuzatuvchilar ularni yozib boradi. Talabalar navbatma-navbat so'zga chiqadilar;

muammoning yechimiga qaratilgan, barchani o'ylashga majbur etadigan argumentlar keltirilishi lozim;

o'qituvchi darsni yakunlab, xulosalaydi va talabalarni baholaydi.

Bundan tashqari fanning "Davlat shakllari" mavzusidan seminar tashkil etayotganda "Ertak" metodidan foydalanish mumkin. Bunda seminar darsda o'qituvchi ma'ruzada o'tilgan ma'lumotlarni ertak ko'rinishida aytadi va ularning qo'llariga ertak matni beriladi. Pedagog ertakni ataylab buzib (xat6) o'qiydi va ular qo'llaridagi matn ham xatolardan iborat bo'lishi kerak. O'qituvchi esa o'sha xatolarni aniqlaydi va belgilab ketadi. Ertak so'ngida pedagog qayerlarda xato qilganini navbat bilan so'raydi

XULOSA

Zamonaviy kadrlar oldiga qo'yilayotgan eng muhim vazifalardan biri – malakali mutaxassislar sifatida o'zligini, o'z qobiliyatlari, individualligi, shaxsiy fazilat hamda xislatlarini bilgan tarzda atrofida mehnatini oqilona tashkil etish va ijtimoiy foydali mehnatning barcha sohalarida iqtidorli kasb sohibi sifatida faoliyat ko'rsatishdir.

Xulosa sifatida shuni aytishimiz mumkinki, huquqiy fanlar orasida "Davlat va huquq nazariyasi" fani alohida o'rin tutadi. Bu esa o'z navbatida pedagogdan alohida fanga yondashuvni talab qiladi. Yuqoridagi metodlardan foydalanish orqali o'qituvchilarga mazkur mavzu yuzasidan bilim, malaka va ko'nikmaga ega bo'lishilari uchun quyidagi yo'nalishlarda xulosa, taklif va tavsiyalar tayyorlandi.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, // 05.09.2019 y., 03/19/563/3685-son.
2. X.T.Odilqoriyev. Davlat va huquq nazariyasi darslik. – T.: Adolat. 2018.
3. Saydullayev. Davlat va huquq nazariyasi darslik. – T.: Adolat. 2021.
4. I.Rustambekov. Yuristprudensiya ta'lim dasturlarida o'quv darslarini o'tkazish-o'quv qo'llanma. –T.: 2022.
5. G. Gulyamova. "Huquq fanlarini o'qitishda pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat" o'quv qo'llanma. –T.: 2021.

6. 1.<http://www.lex.uz>
7. 2.<http://www.gov.uz>
8. 3.<http://www.norma.uz>